

*Мандич Л. О., магістрантка, Смоляр Н. О., к. б. н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка», м. Полтава, Україна*

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИРОДООХОРОННОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Одним із інструментів забезпечення збалансованості екологічної політики є стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО), яку використовують практично в усіх країнах світу як попереджувальний та дійовий інструмент. Вивчення практичного досвіду й аналітичний аналіз літературних джерел розкрили еволюційний розвиток та сфери застосування на міжнародному рівні СЕО. Встановлено, що така оцінка дає численні переваги і має високий потенціал підвищення ефективності процесів прийняття рішень, навіть якщо використовується не в повному обсягу.

СЕО визначають систематичний процес виявлення та обліку факторів і можливих наслідків стратегій, політик, програм, які розробляються і впроваджуються. Виходячи з цього, СЕО є невід'ємним елементом сучасного стратегічного планування, а також інструментом екологічної політики, спрямованої на збалансування та узгодження інтересів зацікавлених сторін в процесі розробки і реалізації стратегій, планів і програм [2].

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС [5; 6].

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади державної екологічної політики на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). В цьому законі СЕО згадується в основних принципах національної екологічної політики, інструментах реалізації національної екологічної політики та показниках ефективності. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» був ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року та 10 квітня 2018 року підписаний Президентом України. Даний Закон вступив в дію з 12 жовтня 2018 року. Чинна, поточна редакція закону від 01 січня 2020 року. Закон встановлює в Україні механізм СЕО, який діє в країнах Європейського Союзу та передбачає, що всі важливі документи, повинні, у

першу чергу, проходити стратегічну екологічну оцінку з урахуванням необхідних імовірних ризиків тих чи інших дій для довкілля.

Цей Закон регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду [1].

Однією з проблем втілення в практику процедури СЕО є недостатність належної методичної бази. В Законі [1] регламентується порядок оцінки, перелік документів, до яких вона застосовується, та коло питань, які необхідно розглянути. Але досі не існує достатньо детально розроблених методичних вказівок та обґрунтувань щодо впровадження такої процедури для різних типів стратегій, планів, програм.

Таким чином, практичне значення СЕО полягає в наступному:

- на етапі СЕО надається можливість розгляду ширшого кола альтернатив варіантів регіонального або секторального розвитку;

- часові та географічні рамки, які встановлюються на рівні документів державного планування, дають більше можливостей для розгляду кумулятивних і широкомасштабних наслідків впливів планованої діяльності;

- уможлиблюється оптимізація і вдосконалення звітів про ОВД шляхом їх ув'язки зі звітом про СЕО, зокрема, удосконалюється обґрунтування необхідності, місця розташування і варіантів планованої діяльності на підставі заздалегідь визначених екологічних наслідків;

- виникає можливість зниження витрат на природоохоронні заходи, оскільки більш екологічно несприятливі варіанти можуть бути відхилені на стадії СЕО;

- на ранній стадії планування враховується думка громадськості.

Міністерством екології та природних ресурсів розроблено також проект «Державна стратегія управління лісами України до 2035 року» [3, 4] (далі – Стратегія), що пропонується до затвердження розпорядженням Кабінету Міністрів України і згідно Закону [1] підлягає процедурі СЕО. Стратегія визначає стратегічні напрями забезпечення сталого ведення та управління лісовим господарством [3, 4]:

1. Ефективне управління лісами.
2. Забезпечення екологічної стійкості.
3. Забезпечення вагомого внеску лісів у розвиток економіки.
4. Рекреація та відкрите суспільство.
5. Дослідження та освіта.

При екологічній оцінці стратегії розвитку лісової галузі додатково має бути враховано, що самі ліси – це частина навколишнього середовища, а наслідком розвитку галузі може бути або покращення стану довкілля в цілому, або його погіршення. Тому екологічна складова стратегії управління галуззю має бути спрямована на формування діалектичного балансу між розвитком лісів, як частини довкілля та використанням лісів, як ресурсу. І якщо стратегія розвитку лісової галузі, в якій ліс розглядається як ресурс для економіки, тобто безпосередньо для споживання, має значні перспективи, то ліс як частина довкілля потерпає від суттєвих порушень екологічних вимог до цього споживання. Це призводить не тільки до негативних впливів на самі ліси, але й на інші складові довкілля через регулярні паводки та пожежі. Тому суттєвим елементом при виконанні СЕО стратегії управління лісами України є оцінка пріоритетності вибраних цілей розвитку.

Оцінці впливу на довкілля відповідно до частин другої і третьої статті 3 Закону, підлягають такі види планованої діяльності у галузі лісового господарства:

- 1) усі суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар; усі суцільні санітарні рубки на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду;
- 2) лісгосподарське освоєння на територіях площею 20 га і більше або на територіях та об'єктах ПЗФ чи в їхніх охоронних зонах на площі 5 га і більше;
- 3) Насадження лісу (крім лісовідновлювальних робіт) на площах понад 20 га або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їхніх охоронних зонах на площі 5 га і більше;
- 4) Зміна цільового призначення земель сільськогосподарського призначення (якщо нове призначення відноситься хоча б до одного виду діяльності у галузі лісового господарства, зазначеного у частинах другій та третій статті 3 Закону).

СЕО сучасного стану фонду лісового господарства, його динаміка в часі і просторі має важливе значення для раціональної адекватної еколого-економічної оцінки лісових ресурсів та, оскільки на стадії СЕО можливе врахування екологічних чинників при визначенні фундаментальних основ документа, потенціал СЕО значно збільшує можливості подальших процедур оцінки впливу на довкілля щодо зменшення негативних впливів на довкілля.

Використані інформаційні джерела:

1. Закон України про стратегічну екологічну оцінку
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>

2. Хлобистов Є. В. Інституційні передумови імплементації стратегічної екологічної оцінки: аналіз стану державного планування та прогнозування соціально-економічного розвитку // Вісник Сумського державного університету. 2005. №10. С. 48–53.

3. Повідомлення про опублікування проекту Державної стратегії управління лісами України до 2035 року /Електронний ресурс.- Режим доступу:<https://mepr.gov.ua/news/36108.htm/>

4. Повідомлення про оприлюднення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту Державної стратегії управління лісами України до 2035 року та проект Державної стратегії управління лісами України до 2035 року / Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/news/36526.htm/>

5. Про оцінку впливу деяких планів і програм на навколишнє середовище: директива Європейського парламенту і Ради 2001/42/ЄС від 27 червня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:32001L0042>

6. Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті: закон України № 562-VIII від 01.07.2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/562-19>